tia kivireljeef raekoja trepiruumis, kuhu see üle viidi a. 1822.

Tallinna linna-arhiivi andmed. *O. G.*

MÜNCHHAUSEN, Johann v., piiskopp, politiline tegelane, arvat. Saksamaalt pärit. M. oli laekahoidja ja kanoonik (*thesaurius et canonicus*) Verdenis Saksamaal ja siis Saaremaal, kus ta vist a. 1540 valiti Kura piiskopiks. Juulis 1541 määrati ta ka Saaremaa administraatoriks. Järgm. a. on ta ühe teadaande järgi paavsti poolt Saaremaa piiskopiks kinnitatud ja kutsub end »*episcopus osiliensis*«. Kui Taani kun. Kristian III saadikud a. 1556 ilmusid Liivimaale, oli M.-il nendega kokkupuutumisi ja on võimalik, et ta juba tol ajal nendega pidas läbirääkimisi Taani politiliste kavatsuste teostamise kohta Liivimaal. Igatahes oli ta oma venna Kristofferi (vt.) ja õemehe Dietrich Behr'i kõrval Taani kindlamaid pooldajaid Liivis ja pöördus Tartu maapäeva järel suvel 1558 ka oma Saaremaa piiskopkonna nimel abipalvega Taani kun. poole. Kuidas asjalood ka olid, sügisel 1559 müüs M. oma piiskopkonna 30 000 taalri eest Taani kuningale, kes selle oma vennale, herts. Magnusele (vt.) edasi andis; viimane »valiti« siis ka Saaremaa piiskopiks. M. ise siirdus välismaale, läks üle luteri usku, naitus ja oli Verdeni kiriku õpetaja (senior und thumbkuster). Arvat. seal on ta surnud enne 1583. a.

Arbusow, Geistl.; Schiemann, Livl. II, 297–302; Mollerup, Beziehungen; Arbusow, Einf. d. Ref., 637.

A. R. C.

MÜNCHHAUSEN, Kristoffer v., eelmise vend, foogt, politiline tegelane, pärit arvat. Saksamaalt. Olles Taani kun. läänimees Kolgas (Eestimaal) ja oma venna Johann v. M.-i (vt.) foogt Läänemaal, hakkab ta 1550-date aa. keskpaigu politilist osa etendama ühenduses nende suurte sündmustega, millede tagajärjeks oli Liivi orduriigi kokkuvarisemine. Pole teada, millal on M. hakanud taanisõbralist politikat ajama, kuid võib arvata, et kui kun. Kristian III saadikud 1556. a. saabusid Liivisse, M. on nendega ühenduses olnud ja neid koguni õhutanud sepitsema uusi plaane Liivi suhtes. Tartu maapäeval 1558. a. esines M. otsustavalt Taanilt abi palumise poolt. Ta kavatses ise Taanisse reisida ja nii Tartu kui Saaremaa piiskopp andsid talle volitused taanlastega läbirääkimiste pidamiseks. Kuid enne seda ruttas ta Tallinna selle eesmärgiga, et ka Tallinna raadi asjale kaasa tõmmata ja tühistada Soome herts. Johani (vt. Johan III) saadiku Henrik Klausi p. Horn'i (vt.) plaane; viimane oli Tallinna saabunud ja pidas parajasti raega läbirääkimisi. M.-i ettevõte õnnestus: raad otsustaski Taani poole pöörduda. M.-il läks korda Tallinna kindlust oma võimu alla saada ning nüüd kuulutas ta enda omavoliliselt Taani kuninga asehaldajaks Eestimaal. Tema kavatsus oli arvat. Eestimaast moodustada hertsogiriiki Taani ülemvõimu all ja asetada Taani kuningas äkkisündinud fakti ette. On tõenäone, et Kristian neist plaanidest midagi ei teadnud; samuti on aga ka selge, et niipea kui M.-i kaudu teada saadi, millised võimalused avanevad Taanile Eestimaal, tahtis kuningas olukorda kasutada, kuigi M.-i plaanid temale vahest näisid liiga julged. M.-iga peetakse Taanis läbirääkimisi, ja noore kun. Friedrich II 1559. a. alul troonile saades hakkab asi kiiremini arenema. Tekib mõte herts. Magnuse kutsumisest Saaremaa piiskopi koadjuutoriks, hiljemini Saaremaa piiskopkonna ostmisest hertsogile. Näib, et M. nagu ta vendki on teotsenud pigemini enda kui Liivi üldistes huvides, ja tagajärjed ilmnevad pea. 26. IX kirjutab M. oma venna eest alla lepingule, mille põhjal Saaremaa piiskopp müüb oma »õigused« piiskopkonna suhtes Taani kuningale, kes omakord selle valdkonna üle annab oma vennale. M. tuleb nüüd hertsogi usaldusmehena ühes temaga Liivisse mais 1560. Kas ta selle järel mingit tähtsamat osa Liivi politikas on etendanud, on teadmata. Mainitakse vaid lühidalt, et herts. Magnus tema ta ametist (arvat. Läänemaa piiskopifoogti kohalt) on tagandanud tema kõlbmata talitusviisi pärast. — M.-i hilisem saatus ja surma-a. on teadmata.

Arbusow, Geistl.; Schiemann, Livl. II, 297–302; Mollerup, Beziehungen.

A. R. C.

MÜNNICH, Burckhard Kristof v., krahv, sõjamarssal, sünd. 9. V 1683 Neuenhuntorfis Oldenburgis, oli Hispaania pärandussõja ajal liitriikide ja alates a. 1716 Poola kun. August II teenistuses, siirdus a. 1721 tsaar Peeter I kutsel Venemaale, kus määrati kindralinseneriks kindral-leitnandi auastmes ja ehitas Laadoga kanali, Kroonlinna sadamaehitised ning koostas Riia kindluse uuestiehitamise kava. Keisrinna Anna ajal oli M. kõrgeis ameteis, kuid saadeti keisrinna Elisabeti valitsuse alul Siberi; sealt alles a. 1762 tagasi pääsnud, määrati M. riigi sadamate ja kanalite peadirektoriks ja tehti temale m. s. ülesandeks sadama ehitamine Rogerviiki Tallinna lähedal. Selle, hiljemini Paldiski nime all tuntud sadama ehitust lõpunī viimata suri M. 16. X 1767. — Osa tema päevaraamatuist on Hermann'i poolt avaldatud teoses »Beiträge zur Gesch. d. Russisch. Reichs« (1843).